

1 Úvod

Česká školní inspekce předkládá tematickou zprávu s výsledky inspekční činnosti zaměřené na problematiku prevence a řešení šikany a dalších projevů rizikového chování v mateřských, základních a středních školách. Inspekční činnost byla realizována podle § 174 odst. 2 písm. a), b) a d) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Inspekční činnost se skládala ze dvou částí – z inspekčního elektronického zjišťování a z prezenční inspekční činnosti ve vybraných školách. Do inspekčního elektronického zjišťování, které se uskutečnilo v termínu od 22. března do 20. dubna 2016 v podobě on-line elektronického dotazníku pro ředitele škol, výchovné poradce a školní metodiky prevence, byly zapojeny všechny základní a střední školy včetně víceletých gymnázií¹ zapsané do školského rejstříku (jejich počty jsou upřesněny v příslušných částech zprávy). Prezenční inspekční činnost byla realizována v termínu od 5. října 2015 do 17. června 2016 v 982 mateřských, 787 základních a 249 středních školách včetně víceletých gymnázií.

2 Zaměření inspekční činnosti

Školy a školská zařízení mají podle školského zákona povinnost vytvářet mimo jiné také podmínky pro zdravý vývoj dětí a žáků a pro předcházení vzniku sociálně patologických jevů a zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí a žáků při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech. Cílem tematické inspekční činnosti bylo poskytnout pohled na současnou situaci v mateřských, základních a středních školách zejména z hlediska vytváření těchto podmínek pro ochranu dětí a žáků před projevy rizikového chování. Inspekční činnost se zaměřovala zejména na zjišťování počtu a charakteru případů rizikového chování, na personální zajištění oblasti prevence, podmínek pro práci specialistů, činností, které vykonávají, a metodické podpory, která je jim poskytována.²

Současně se inspekční činnost detailněji zaměřila na jeden ze stěžejních a vysoce nebezpečných projevů rizikového chování, na šikanu. Šikanování je závažným rizikovým chováním, které může mít dlouhodobé následky. Šikanování se netýká pouze agresora a oběti, ale v konečném důsledku narušuje celý třídní, případně i školní kolektiv. K jeho závažnosti přispívá skutečnost, že může být po dlouhou dobu skryto, a proto je velmi důležité pozorovat přímé i nepřímé varovné signály šikany a včas adekvátním způsobem zasáhnout.

Toto šetření je z pohledu rozsahu prvním šetřením svého druhu, neboť do něj v rámci elektronického zjišťování byly zapojeny všechny základní a střední školy včetně všech pracovníků, kteří za oblast prevence v daných školách odpovídají, nebo na jejím zajištění nějakým způsobem spolupracují (ředitelé škol, školní metodici prevence, výchovní poradci). Na přípravě dotazníků pro inspekční elektronické zjišťování významným způsobem participoval Národní ústav pro vzdělávání, který se otázkám prevence rizikových jevů ve školách dlouhodobě věnuje.

¹ Víceletá gymnázia jsou analyzována v rámci souboru středních škol, s výjimkou dotazníků školních metodiků prevence a výchovných poradců, kteří explicitně uvedli, že vykonávají činnosti pro nižší stupeň.

² Systém primární prevence rizikového chování je tvořen následujícími aktéry: MŠMT, odbor školství, mládeže a tělovýchovy krajského úřadu, krajský školský koordinátor prevence, metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně, ředitel školy, školní metodik prevence a třídní učitel. Školám by měl poskytovat metodickou podporu zejména metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně, který je v přímém kontaktu se školou a zároveň spolupracuje s krajským školským koordinátorem prevence.